

Vähstäkyröstä New Yorkin valtion kukkuloille

Isopaappani kuoli vuonna 1927 kuorma-autojen lastausonnettomuudessa Vaasassa. Hän oli jo vanha mies, mutta autteli aina joskus poikaansa, jonka omistamaan liikkeeseen kuului kuorma-auto. Jonakin päivänä liikkeen pihalla siirrettiin lastia toisesta autosta toiseen. Tätä tarkoitusta varten toinen auto peruutettiin lava toiseen kiinni. Isopaappa meni viime tingassa autojen väliin sieppaamaan jotakin köyttä tai laitaa pois. Kuljettaja ei häntä huomannut ja niin isopaappa murskautui autojen väliin. Saatta olla, että hän oli ensimmäinen tämänkaltaisessa onnettomuudessa kuollut ihminen Suomessa.

Hänen poikansa, Mikko, joka oli merimies Amerikan laivoilla kirjoitti kotiin suruvalittelunsa kirjeessä, joka oli päivätty Porte Tampassa, Floridassa, joulukuun 7. päivänä 1927:

"Terve veljeni Juho,

Niin alotan vastaan kirjettäsi, jonga sain vasta 4 päivä tässäkuussa, vaan en voinut kohta vastata kun olen laivas, vaan koitan nyt kuitengin, mitä voin huomenna kun laivamme pääsee sisälle. Ja kiitos sinulle siitä suru ilmoituksesta jonga sinun täytyi ilmoittaa että Isämme ... sillä tapaugsel piti täältä poies eritä, joka oli koko ikävä ilmoitus vastaan ottaa minulle kuinkin vaan eihän sitä voi arvata mill lailla ja milloin se kuolema poies ottaa täältä meirät kaikki.

Niin että ottaa koko kipiää kun ei ole

kumpaakaan Isää ei äitiä ... Niin vieläkin mainitsen kun sill taval kävi niitten autojen väliin se isä joutui. Hän olisi vissiin voinu elää pitemmänkin aikaa. Niin tässä maasa niitä tapahtuu hyvingin paljon.

... Ja älä ole arka kirjoita vaan aina jotain että kuulee Suomesta aina jotain, mitenkä te voitte ym. ja kirjota Sannin osoitteella kun en arvaa näitä laivoja kuin kauvan olen yhdes. Ja toivon että tämä teidän terveena tapaisi. Ja tuhannet terveiset teile jokaiselle minulta sinne Suomelaan. Ilos joulua ja onnellis uutta vuotta

Toivoo veljesi Mikko"

Tämä Mikko oli syntynyt Vähässäkyrössä, Merikaarron kylässä vuonna 1883. Hän oli lähtenyt nuorena merille ja työskenteli elämänsä amerikkalaisissa laivoissa, eikä koskaan enää käynyt Suomessa. Ensimmäisessä maailmansodassa hänen laivaansa osui miina tai torpedo ja Mikko kellui muutaman puukappaleen päällä hyisellä Atlantilla monta päivää ennenkuin hänet sattumalta löydettiin ja ongittiin turvaan. Amerikassa tapaamani sukulaiset muistivat hänen olleen pienikokoisen, vähäpuheisen ja kovan ryyppäämään. Hän kuoli 1950-luvulla ja hänen hautansa on Van Erinissä, New Yorkin valtiossa.

Mikolla oli kolme veljeä ja kaksi siskoja. Juha-veli, jolle Mikko kirjeensä osoitti, oli sisarusarjasta ainoa, joka ei lähtenyt

Amerikkaan. Hän eli Vaasassa kahden aikakauden rajalla. Hänellä oli heinäliike. Hän välitti heinää Vaasan pika-ajureille ja muille hevosmiehille. Itse hän kuitenkin ajeli Ford-merkkisellä kuorma-autolla 1920-luvulta lähtien. Kun Vaasassa Korscholmanpuistikon päässä asui muitakin entisiä merikaartolaisia, kuorma-auton lavalle laitettiin kesäisin penkkejä ja niin tultiin suurella porukalla sukulaisia ja kesäpaikkoja katsomaan. Juho oli kova tupakkamies ja kuoli keuhkokuumeeseen vuonna 1930. Taas tuli Amerikasta kirje. Nyt Kalleveljeltä. Kallen kirje on päivätty huhtikuun 21. päivänä 1930 Seattlessa, Washingtonin valtiossa. Se alkaa lohdutuksen sanoin orvoksi jääneille veljentyttärille. Sitten hän kertoo perheestään:

"Vaimoni on ollut terve. Irma ja minä olemme sairastaneet. Minä olen ollut kohta kaksi kuuta kipeä ja Irma on yskässä ja kylmyydessä ollut usiamman kerran. Ehkä kesän tullen olen vähän parempi ja toivon paranemista kun tulee lämpimämpi ja kuivempi. Minulla on reumatismia täällä kun saataa talvella monta kuukautta."

Kirje päättyy terveisiin ja kysymykseen:

"Vieläkö teillä on siellä Merikaarrossa se mökki?"

Kirjeen alla luki **Charles Wahl**. Tammi-kuussa 1924 Kalle oli kirjoittanut Amerikasta isälleen:

"Kun kirjoitatte päällekirjoituksen minun kirjeisiin niin pankaa Chas. Wahl eikä Kalle Waali. Olen käyttänyt sitä. Olisin mahdollisesti joutunut sotaan, lisäksi ikää ja vähän nimeä niin en joutunut."

Kalle oli syntynyt 1888. Hänkään ei koskaan tullut katsomaan Merikaarrossa olevaa mökkiä eikä Merikaarron kansakoulua, josta hän oli saanut päästötodistuksen toukokuun viimeisenä päivänä 1902. Todistuksen mukaan Kalle oli poikkeuksellisen hyvä oppilas. Huonoin numero oli laulussa, mutta siitäkin oli 7. Kalle kuoli Alaskassa, Anchoragen kaupungis-

sa ja hänen hautansa on hautausmaalla, jossa ei kasva yhtään ainutta puuta.

Kun Kalle vältti Amerikan armeijaan joutumisen antamalla vääriä tietoja lästään ja nimestään, hänen nuorimmainen veljensä Oskari vältti toisen suurvallan, Venäjän, armeijaan joutumisen lähtemällä ennen kutsuntoja salaa Ruotsiin ja sieltä Amerikkaan. Mitä Oskarille Amerikassa tapahtui, siitä ei paljoa tiedetä. Hän niin sanotusti katosi Amerikkaan. Ainoa kirje, joka häneltä on säilynyt on kirjoitettu kesäkuussa 1916. Hän on kirjoittanut sen siskonsa Sannin luona Erinissä, New Yorkin valtiossa. Mikon oli pitänyt olla veljeään vastassa New Yorkin satamassa, mutta Mikko tuli paikalle päiviä ellei suorastaan viikkoja myöhässä. Muutenkaan elämä uudessa maassa ei alkanut Oskarin kannalta hyvin, kuten kirjeestä ilmenee. Kirje on osoitettu Juho-veljelle Vaasaan:

"Halloo veli!

Kiitos kirjeestäsi jonka sain pari viikkoa sitten. Pian jälkeen päin sain Mikoltakin kortin, että hän oli saapunut New Yorkiin ja ollut siellä pari viikkoa ja lähtenyt jälleen kun minulle kirjoitti. Hän oli maihin tullessaan ruvennut juomaan, ensin kyllä oli agentilta tiedustanut josko olen saapunut. Kuultuaan että olen jo pitemmän aikaa ollut tullunna ja siskon luo mennyt New Yorkista, niin oli juonut kaikki rahansa. Vielä hän oli nostanut pilettrahatkin. Niinkuin hän kirjoitti 160 dollaria oli pannut menemään kahden viikon aikana. Ja kun ei näillä toisilla sisaruksillakaan satu olemaan lainaksi että saisין lähettää sinne sen vekselin maksuun niin pyydän että hommaat asiani siellä jotenkin ettei Koskinen joudu kärsimään eikä synny mitään juoruja. Mikko pahoitteli kyllä kirjeessään, mutta oli jo ollut sitten niin päissään kun oli mennyt hakemaan minun kirjeeni ettei voinut käsittää mitään. Kyllä koetan saada sen maksetuksi niinpian kuin suinkin.

Olen ollut sen jälkeen kun sain Mi-

kolta kirjeen pari viikkoa työssä (noin 1 1/2 mailia suoverin talolta). Siinä tehdään sementtitietä 8 mailia, joten siinä riittäisi 1/2 vuotta kyllä työtä. Tuntuuhan se muutaman päivän ensin oudolta tehdä 10-tuntisia päiviä raskasta työtä (paasi aina selän takana kiiruhtamassa) kun ei ole tottunut, mutta kyllä se rupeaa menemään. Tuskin olen kumminkaan siinä kauan kun on pitkä matka illalla kiivetä tänne mäelle, joka on yhtämittaista nousua 1 1/2 kilometriä ja aamulla taasen alas. Sitäpaitsi palkka on pienenlainen. Odotan Mikolta ensi viikolla kirjettä joten en tiedä vaikka lähtisin seilamaan meriä, koska niillä on nykyään hyvänlaiset palkat täälläpäin merimiehillä.

Muuten on parempi aika Amerikassa kuin moneen vuoteen on ollut kovan-työntekijöillä. Vaikka kyllä nytkin sen puolesta vielä työttömiä on. Kalle veikkoa ei tahdo vaan onnestaa. Hän kirjoitti hiljattain että hänellä on ollut verenmyrkytys kädessä. Mutta ehkä on taasen terve.

Sen Vapaan Sanan olen saanut vuoden alusta asti paitsi seuraavat ovat jääneet tulematta no:t 13, 14, 15, 19a ja 33. No 49 tuli kaksi kappaletta toissa päivänä eri kääreessä, joten luultavasti no 50 jää tulematta.

Niiden hattujen kanssa saat tehdä niinkuin tahdot enhän niitä tarvitse.

Täällä on täysi kesä ja toisinaan hyvinkin kuuma. Ukonilmoja tuontuostakin. Nytkin jyryyttää aika tavalla. Enkä ole tänään työssä. Sadepäivinä ei tehdä työtä.

Kaurat ja perunat on suoveri jo kylvänyt.

Kirjoitan toiste lisää.

Paljon terveisiä kaikelle väellesi ja vanhemmille.

Veljesi Oskari”

Ja sitten on kaksi jälkikirjoitusta. Ensimmäisessä lukee:

”Loukolaisilta terveisiä.”

Ja toinen kuuluu:

”Juuri kun lopetan rupesi tulemaan niin perhanan suuria rakeita.”

Etusivun yläkulmaan Oskari on vielä kirjoittanut varmuuden vuoksi varoituksen:

”Äläpäs kaikkia vanhemmille sano mitä tässä on. Turhaan sitä vaan mu-rehtivat.”

Minne Oskari joutui, sitä eivät saaneet selville Amerikassa olleet siskot ja veljet eivätkä Suomeen jääneet sukulaiset. Hän katosi jäljettömiin uuden mantereen ihmismassoihin. Joissakin vanhoissa pape-reissa lukee hänen nimensä kohdalla ”died at sea” eli ”kuoli merellä”. Merikaar-toon hänkään ei koskaan enää palannut hakemaan hattuaan ja keppiään, joita pit-kään säilytettiin mökin naulakossa.

Oskari ei koskaan ilmestynyt Maria-sis-konsa luo. Maria oli syntynyt 1885 ja tullut sisarussarjasta ensimmäisenä Amerik-kaan. Hän oli mennyt ”kielisen” kanssa naimisiin ja muuttanut Wyomingin valti-oon. Kun Maria sitten 1940-luvulla tuli Mrs. McLevelandina Sanni-siskoaan ta-paamaan New Yorkin valtioon, hän oli unohtanut suomenkielen miltei kokonaan. Kun Sanni ei koskaan oppinut oikein hyvin englantia, oli siskojen vaikea keskustella keskenään.

Sanni oli Mariaa vuoden vanhempi ja mennyt Mikko Loukon kanssa naimisiin. Mikko Louko oli tullut Laihialta pienenä poikana äitinsä perässä Amerikkaan. Vuonna 1913 Mikko ja Sanni Louko osti-vat farmin Erinistä, New Yorkin valtion poh-joisosasta. Tänne farmille Oskari tuli etsi-mään alkua uudella mantereella ja sinne Mikko-velikin merimiehen reissuiltaan suunnisti siskon perhettä auttelemaan.

Mikko ja Sanni Louko maksoivat farmis-taan 2 000 dollaria. Se sijaitsi korkealla kukkulalla, jonka nimi on Austin Hill. En-simmäiset suomalaiset olivat muuttaneet alueelle - Spenceriin ja sen naapurikyliin, Van Etteniin, Eriniin ja Newfieldiin vuonna 1910. Maa oli halpaa. New Yorkin valtion sisäosien mäkisiltä alueilta oli väkeä siirty-nyt viime vuosisadan lopulla pois maanvil-

jelyksestä tai paremmille viljelyalueille. Mäkien rinteitä oli vaikea viljellä, maa ei ollut hedelmällistä ja liikenneyhteydet olivat huonoja.

New Yorkin valtion johdossa oli jo jonkin aikaa tunnettu huolta siitä, että alue oli ollut autoitumassa. Vuonna 1905 oli osavaltioon perustettu toimisto luetteloimaan myytävänä ja vuokrattavana olevat tilat. Niitä osoitettiin olevan tuhansia. Vuonna 1907 toimisto lähetti Eurooppaan agentin houkuttelemaan siirtolaisia asuttamaan näitä tiloja. Pohjoismaiden viranomaiset kuitenkin estivät agentin toimet. Maan välitys suunnattiin sitten jo Amerikkaan muutaneiden suomalaisten keskuuteen. Kun New York Cityssä päämajaa pitänyt kiinteistöväylittäjä sai houkuteltua Newfieldiin ensimmäiset suomalaiset, nämä pian kutsuivat muita suomalaisia peräänsä.

Viidessä vuodessa suomalaisten määrä alueella ylitti 200:n. Vuonna 1950 suomalaisia oli yli 500. North Van Ettenin kirkko siirtyi alueen ehdottomana enemmistönä olevien suomalaisten hallintaan vuonna 1927. Crumtownin koulupiirissä oli vuonna 1920 kolmekymmentä kouluikäistä. Näistä oli suomalaisia kaksikymmentäyhdeksän. Myös parissa muussa kyläkoulussa lasten pihalla käyttämä kieli oli yksinomaisesti suomi.

Lähes poikkeuksetta uudisasukkaat olivat asuneet Amerikassa jo vuosia ennen muuttoaan näihin kyliin. He tulivat Michiganin, Pennsylvanian tai Minnesotan kairoksista ja tehtaista. Jotkut tulivat New York Citystä, New Jerseyä tai aina Wyomingista saakka. Connecticutin yliopiston historian professorin A. William Hoglundin suomalaiset isovanhemmat muuttivat alueelle ensimmäisten joukossa. Professori Hoglundin tutkimusten mukaan suomalaisilla tulokkailla oli mukanaan vähäiset talouskalunsa, vähän vaatteita ja käteistä rahaa 500 - 3 000 dollaria. He olivat nuoria perheitä, joilla oli pieniä lapsia. Aikaisemmissa töissään miehet olivat ansainneet pari dollaria päivässä.

Suomalaisten saapuessa maat ja ra-

kennukset olivat huonossa kunnossa. Mikko Louko kertoi myöhemmin, että pelot kasvoivat ensin vain tattaria ja sekin jäi niin matalaksi, että mehiläisten piti mennä polvilleen, jotta olisivat voineet imeä mettä sen kukista.

Mäkitilojen rakenne ja koko ei sallinut suurimuotoista viljelyä. Suomalaisten farmit olivat keskimäärin 50 hehtaarin suuruisia. Alkuvuosina pääosan tuloistaan suomalaiset viljelijät saivat maidon ja kerman myynnistä. Lehmä heillä oli 7 - 15. Kun maidon hinta I maailmansodan jälkeen romahti, oli löydettävä uusia tuotteita. Navetoita muutettiin kanaloiksi ja uusia kanaloita rakennettiin. Kanoja oli tilalla yleensä 500 - 2 500.

Suomalaiset tehostivat taloudellista yhteistoimintaansa perustamalla Spenceriin osuuskaupan 1920-luvulla. Niin kauan kuin "morkettia" eli farmin ostamiseksi otettua kiinnelainaa oli maksamatta, elämä oli suomalaistiloilla tiukkaa. Vaikeampina aikoina miesten oli lähdettävä lisäansioon New York Cityn tehtaisiin. Suomalaisten ahkeruus ja kova työnteko herätti arvostavaa huomiota julkisessa sanassa 1920-luvulla - ja myös naapurikateutta "kielisten" keskuudessa. Kun osuuskauppa perustettiin, sitä vastaan järjestettiin mielenosoitus, jossa Klu Klux Klanin vaatteisiin pukeutuneet miehet huutelivat solvauksia ja uhkauksia suomalaisia vastaan.

1930-luvun pula-ajan jälkeen suomalaisten olot paranivat selvästi. Toisen maailmansodan aikana maataloustuotteiden hinnat olivat hyvät ja elintaso suomalaisilla mäkitiloilla parani nopeasti. Taloja paranneltiin ja osteltiin traktoreita ja autoja. Kun Mikko ja Sanni Loukon poika Arne tuli miehen ikään, hän meni naimisiin Aili

¹Ks. A. William Hoglund: Finnish Immigrant Farmers in New York, 1910-1960 Essays Presented to Carl Wittke. O. Friiof Ander (ed.): In the Trek of the Immigrants - Essays Presented to Carl Wittke. Augustana College Library, Rock Island, Illinois, 1964, ss. 141-156

Hellströmin kanssa. Aarne ajoi osuuskau-
pan kuorma-autolla kananmunia New
Yorkiin ja Buffaloon ja Aili tarjoili Spence-
rin ravintolassa, kunnes oli rahaa ostaa
oma farmi Van Ettenistä. Aarne rakensi
farmilleen kaksi suurta kanalaa ja kasvatti
kaksi poikaa tietokonealalle.

1960-luvulle tultaessa ensimmäisen
polven suomalaisten rivit harvenivat no-
peasti Spencerin ympäristön kylissä. Yhä
useampi heistä siirtyi ikuiseen lepoon
North Van Ettenin pienen valkoisen kirkon
suomalaiselle hautausmaalle suuren
puun juurelle korkealle mäelle, josta nä-
kee kauas yli Tiogan ja Tompkinsin "kaan-
tien". Mikko Waali vietti eläkepäivänsä
Loukojen farmilla. Hänet haudattiin Erinin
hautausmaahan vuonna 1952. Suomeen
tulleessa kuolintodistuksessa on kuole-

mansyyksi merkitty krooninen keuhkoput-
kentulehdus. Sanni-sisko oli kuollut jo ai-
kaisemmin ja Mikko Louko kuoli vuonna
1957.

Toisen polven suomalaisia alueella vie-
lä toki asuu. Aarne ja Aili Louko asuvat
Spencerissä. Maanantaisin he viettävät
suomalaista kerhoiltaa keskustellen ja pe-
lalten korttia Kaartisten, Määttien, Nurmien
ja Wallien kanssa. Aarne kuuluu hevosen-
kengänheiton klubiin ja hänen joukkue-
eensa on täysin kaksikielinen. Pisteet voi-
daan laskea yhtä hyvin suomeksi kuin eng-
lanniksikin. Aarnen pojat tulevat syksyisin
peuroja metsästämään niille rinteille, joita
heidän isovanhempansa viljelivät ja keväi-
sin kalastamaan niiden jokien vesiin, joista
heidän isovanhempansa saivat vettä kar-
jalleen.